

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio LIX. De iniustitia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

QVAEST. LIX. II

posita est potissima inter omnes virtutes, quae sunt ad proximum. Et hoc probavit author, quia ac^t eius, scilicet subleuare alterius defecum, est superioris: & sic sumpta misericordia supra iustitia etiam legalem est, ut actus utriusque comparando patet. Longe siquidem maioris est subleuare communem a miseria, seu defecu, quam tribuere communam, quod sibi debetur. Non enim misericordia sic sumpta est respectu particularis proximi tam, sed etiam respectu communatis. Potest enim communitas ipsa in defectus, miseriisque incidere. Nec author propterea contradixit sibi hic, & ibi: quoniam sermo de misericordia sic sumpta, est singularis. Nec intendebat author comparare hie iustitiam misericordia sic sumpta, sed foliis virtutibus, que inter uirtutes morales communiter numerantur, quia si non est misericordia sic sumpta.

In corp. art.

¶ Super quæcunque si non est misericordia sic sumpta.

In quest. quinque gesimano, ar. 2. ad tertium dubium occursit circa illa verba. Et ideo, quod est per accidens, & præter intentionem, non potest dici temperatum nec formaliter, nec materialiter: & similiter neque intemperatum. Et est ratio dubij, quia si quis ignorans unum potest, ut Noe, inebrietur, licet potus ille non esset formaliter ebrietas, fingit tamen non potest, quin sit materialiter ebrietas: quod est esse materialiter intemperatum. Et similiter est in cibis, qui ignoranter sumuntur improportionatae sanitati corporis: constat. n. ibi esse intemperatum materialiter.

¶ Ad hoc dicitur, quod dubium procedit ex malo intellectu difference posita in litera inter iustitiam, & intemperatum. **¶** Ad cuius eviden-

tos maxime honorant, quoniam fortitudo est utilis in bello, iustitia autem in bello, & in pace.

Ad PRIMVM ergo dicendum, quod liberalitas est de suo deo, tamē hoc facit, in quantum in hoc considerat propriæ uirtutis bonum: iustitia autem dat alteri quod suum est, quasi considerans bonum commune. Et præterea a iustitia obseruantur ad omnes: liberalitas autem ad omnes se extendere non potest. Et iterum liberalitas, quæ de suo datus, supra iustitiam fundatur, p. quæ unicuique, qd suum est, tribuitur.

Ad SECUNDVM dicendum, quod magnanimitas quando superuenit iustitia, auget eius bonitatem, quæ tamē sine iustitia nec uirtus rationem habet.

Ad TERTIVM dicendum, quod fortitudo est consuetudine circa difficultiora: non tamen est circa meliora, cum sit solum in bello uirtus, iustitia autem in pace, & in bello, sicut dicitum est.

QVAESTIO LIX.

H De iustitia in quatuor articulos diuina.

DE INDE considerandum est de iustitia. Et circa hoc queruntur quatuor.

T Primò, Vtrum iustitia sit speciale uitium.

T Secundò, Vtrum iusta agere sit proprium iusti.

T Tertiò, Vtrum aliquis posit in iustum pati uolens.

T Quartò, Vtrum iustitia ex suo genere sit peccatum mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iustitia sit uitium speciale.

Ad PRIMVM sic procedit. Videlur, quod in iustitia non sit uitium speciale. Dicitur. n. I. Joan. 3. Omne peccatum est iniurias: sed iniurias ut idem esse quod in iustitia, quia iustitia est aequalitas quedam. Vnde iustitia idem uidetur esse quod in aequalitas, siue iniurias: ergo iustitia non est speciale peccatum.

Propterea. Nullum speciale peccatum opponitur omnibus uirtutibus: sed iustitia opponitur omnibus uirtutibus: nam quantum ad adulterium, opponitur castitati, quantum ad homicidium, opponitur maledicentia, & sic de aliis. ergo iustitia non est speciale peccatum.

Propterea. In iustitia iustitia oppositur, quæ in uoluntate est: sed

F omne peccatum est in voluntate, ut Aug. dicit: ergo in iustitia non est speciale peccatum.

Se d CONTRA est, quod in iustitia iustitia oppositur: sed iustitia est specialis uirtus: ergo in iustitia est speciale peccatum.

RESPON. Dicendum, quod in iustitia est duplex. Vna quidem illegalis, quæ opponitur legali iustitia, & hæc quidem secundum essentiali est speciale uitium, in quantum respicit speciale obiectum, scilicet bonum commune,

G quod contemnit: sed quantum ad intentionem est uitium generale, quia per contemptum boni communis potest homo ad omnia peccata deduci. Sicut etiam omnia uitia, inquit, repugnat bono communi in iustitia, habent rationem quasi ab iniustitia denatura, sicut & supra de iustitia dicitum est. Alio modo, dicitur in iustitia secundum iniquitatem quandam ad alterum, prout scilicet homo uult habere plus de bonis, puta, diuitiis, & honoribus: & minus de malis, puta, laboribus, & dannis. Et sic in iustitia habet materiam speciale, & est particulae uitium iustitia particulari oppositum.

Ad PRIMVM ergo dicendum, quod sicut iustitia legalis dicitur per comparationem ad bonum commune humanum: ita iustitia diuinatio dicitur per comparationem ad bonum diuinum, cui repugnat omne peccatum, & secundum hoc omne peccatum dicitur esse iniquitas.

Ad SECUNDVM Dicendum, quod in iustitia etiam particularis opponitur indirecte omnibus uirtutibus, inquantum s. exteriores & actus pertinent & ad iustitiam, & ad alias uirtutes morales, licet diversimode, sicut supra dictum est.

Ad TERTIVM Dicendum, quod uoluntas, sicut & ratio se extendit ad materiam totam moralem, ad passiones, & operationes extiores, que sunt ad alterum, sed in iustitia perficit uoluntatem solum secundum quod se extendit ad operarios, quæ sunt ad alterum, & similiter iustitia.

ARTICVLVS II.

Vtrum aliquis dicatur iniustus ex hoc, quod facit iniustum.

Ad SECUNDUM sic procedit. Videtur, quod aliquis dicatur iniustus ex hoc, quod facit iniustum. Habitus enim specificatur per obiecta, ut ex supradictis partibus: sed a propria obiectu iustitia est

penes commensuratio-
nem ad operantem
misionem, que secula-
vit, attendi debet.
¶ Ad dubium ergo
dicem, quod intentio
liter est logia de se-
cunda comparatione,
& quod Noe, siue q-
uam ex ignoran-
tia facti ex facie-
mentum exjetat, et
ne aliquid faciat, ma-
tis facit exiam ma-
nus intertempera-
tum formaliter, hoc
est, non facit actum,
ut terminetur ad in-
debet, tanquam ad
matrem illius actus
quaenam, & ex
cello talis est actus
extra genus moris.
Lice utrum sit, quod
terminatur ad mate-
riam intertempera-
tum, qui terminatur ad ra-
der potum, qui refre-
nit hunc effectu
intertemperatus, si
moralis generis for-
manum participaret. No
sic autem esse de face
re ex ignorantia facti
injustum, patet, quod
nam quantumcumque
occidit calu proximo
omni proposita
diligentia excusat, et
materna tamen talis
occidit in iustum secundum se
formaliter, quod aleator pati-
tur, cui inferitur quod
dum est.

Deperfectum comparationis ipsius operationis ad
proprium obiectum, que quidem recipit speciem,
& nomen a per se obiecto, non autem ab obiecto
per accidens. In his autem que sunt pp finem, per
se dicitur aliquid quod est intentum: per accidens
autem quod est praeter intentionem. Et ideo si aliq-
uis faciat aliquid quod est in iustum, non intendens i-
ustum facere, puta, cum hoc facit per ignorantiam,
non existimans se iniustum facere, tunc non facit
iniustum per se, & formaliter loquendo, sed solum
per accidens, & quasi materialiter faciens id, quod
est iniustum: unde & talis operatio non denomina-
tur iustificatio. Alio modo potest contingere pp
defectum comparationis ipsius operationis ad habi-
tum. Potest enim iustificatio procedere quando-
que quidem ex aliqua passione, puta, ira, uel concu-
piscencia: quandoque autem ex electione, quod scilicet
ex iustificatio per se placet, & tunc propriè proce-
dit ab habitu, quia unicuique habent aliquem habi-
tum, et secundum se acceptum, quod conuenit illi
habitui. Facer ergo in iustum ex intentione, &
electione est proprium iniusti, secundum quod iniu-
stus dicitur, qui habet iniustitia habitum: sed facere
iniustum praeter intentionem, uel ex passione, po-
test aliquis absque habitu iniustia.

Ad PRIMVM ergo dicendum, quod obiectum
per se, & formaliter acceptum, specificat habitum,
non autem prout accipitur materialiter, & per
accidens.

Ad SECUNDVM dicendum, quod non est
facile cuicunque facere iniustum ex electione, quasi ali-

iniustum. ergo & iniustus dicendus
est aliquis ex hoc, quod facit iniustu-
& iniustus ex hoc, quod facit iniustu:

¶ 2 Prat. Philosopher dicit in 5.
* Ethico, falsam esse opinionem
quorundam, qui existimant in po-
testare hominis esse, ut statim fa-
ciat iniustum, & quod iniustus non
possit minus facere iniustu, quam
iniustus: hoc autem non est, ni
si facere iniustum esset proprium
iniusti, ergo aliquis iudicandus
est iniustus ex hoc, quod facit
iniustum.

¶ 3 Prat. Eodem modo se habet
omnis virtus ad proprium aetatem, & eadem ratio est de vi-
tis oppositis: sed quicumque fa-
cilitatique intertemperatum, dici-
tur intertemperatus. ergo quicumque
facit aliquid iniustum, dici-
tur iniustum.

Sed CONTRA est, quod Philos. *
dicit in 5. Ethic. quod aliquis fa-
cit iniustum, & iniustus non est.

RESPON. Dicendum, quod
sicut obiectum iniustiae est aliqd
equalē in rebus exterioribus, ita
etiam obiectum iniustiae est ali-
quid inaequalē, prout scilicet ali-
qui attribuitur plus, uel minus,
quam sibi competit: Ad hoc au-
tem obiectum comparatur habi-
tus iniustitiae mediante proprio
actu, qui vocatur iustificatio.
Potest ergo contingere, quod
qui facit iniustum, non est iniu-
stus dupliciter. Vno modo, pro-
pter detectum comparationis ipsius operationis ad
proprium obiectum, que quidem recipit speciem,
& nomen a per se obiecto, non autem ab obiecto
per accidens. In his autem que sunt pp finem, per
se dicitur aliquid quod est intentum: per accidens
autem quod est praeter intentionem. Et ideo si aliq-
uis faciat aliquid quod est in iustum, non intendens i-
ustum facere, puta, cum hoc facit per ignorantiam,
non existimans se iniustum facere, tunc non facit
iniustum per se, & formaliter loquendo, sed solum
per accidens, & quasi materialiter faciens id, quod
est iniustum: unde & talis operatio non denomina-
tur iustificatio. Alio modo potest contingere pp
defectum comparationis ipsius operationis ad habi-
tum. Potest enim iustificatio procedere quando-
que quidem ex aliqua passione, puta, ira, uel concu-
piscencia: quandoque autem ex electione, quod scilicet
ex iustificatio per se placet, & tunc propriè proce-
dit ab habitu, quia unicuique habent aliquem habi-
tum, et secundum se acceptum, quod conuenit illi
habitui. Facer ergo in iustum ex intentione, &
electione est proprium iniusti, secundum quod iniu-
stus dicitur, qui habet iniustitia habitum: sed facere
iniustum praeter intentionem, uel ex passione, po-
test aliquis absque habitu iniustia.

Ad PRIMVM ergo dicendum, quod obiectum
per se, & formaliter acceptum, specificat habitum,
non autem prout accipitur materialiter, & per
accidens.

Ad SECUNDVM dicendum, quod non est
facile cuicunque facere iniustum ex electione, quasi ali-

A quid per se placens, & non propter aliud: sed hoc
proprium est habentis habitum, ut ibidem Philo-
sophus dicit.

AD TERTIVM dicendum, quod obiectum
temperantiae non est aliiquid exterius constitutum,
sicut obiectum iniustiae: sed obiectum temperantiae,
ideat, temperatum, accipitur solum in comparatio-
ne ad ipsum hominem. Et ideo quod est per acci-
dens, & praeter intentionem, non potest dici tempe-
ratum nec materialiter, nec formaliter, & similiter
neque intertemperatum. Et quantum ad hoc est dissi-
mile in iustitia, & in aliis virtutibus moralibus: sed
quantum ad comparationem operationis ad habi-
tum, in omnibus similiter se habet.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis possit pati iniustum uolens.

Ad TERTIVM sic proceditur. Videlur, quod
aliquis possit pati iniustum uolens. Iniustum
enim est inaequalē, ut dictum est: * sed aliquis laedē-
do scipio, recedit ab aequalitate, sicut & laendō
alium. ergo aliquis potest sibi ipsi facere iniustum, si-
cut & alteri: sed quicumque facit iniustum, uolens
facit. ergo aliquis uolens potest pati iniustum, ma-
xiā a seipso.

¶ 2 Prat. Nullus secundum legem ciuilem punitur,
nisi pp hoc, quod facit aliquam iniustitiam: sed illi, qui
interimunt scipios, puniuntur secundum legem ci-
uitatum in hoc, quod priuabantur antiquitus hono-
re sepulturæ, ut patet per Philosophum in 5. Ethic. * ergo
aliquis potest facere sibi ipsi iniustum: & ita con-
tingit, quod aliquis iniustum patiatur uolens.

¶ 3 Prat. Nullus facit iniustum, nisi aliqui patienti
iniustum: sed contingit quod aliquis faciat iniustum
aliqui hoc volenti, puta, si uendat rem carius quam
valeat. ergo contingit aliquem uolentem aliquid
iniustum pati.

Sed CONTRA est, quod iniustum pati, est op-
positum ei, quod est iniustum facere: sed nullus facit
iniustum, nisi uolens. ergo per oppositum nullus
patitur iniustum, nisi nolens.

RESPON. Dicendum, quod auctio de sui ratio-
ne procedit ab agente: passio autem secundum pro-
priam rationem est ab alio. Vnde non potest esse id ē
secundum idem, agens, & patiens, ut dicitur in 3. &
8. * Physic. Principium autem proprium agendi in
hominibus est uoluntas, & ideo illud proprie, & per
se homo facit, quod uolens facit. Et econtra, il-
lud propriè homo patitur, quod praeter uolūtatem
suum patitur, quia inquantum est uolens, principiū
est ex scipio: & ideo inquantum huiusmodi, magis
est agens, quam patiens. Dicendum est ergo, quod
iniustum per se, & formaliter loquendo, nullus po-
test facere nisi uolens, nec pati nisi nolens. Per acci-
dens autem, & quasi materialiter loquendo, potest
aliquis id, quod est de se iniustum vel facere nolēs,
sicut cum quis praeter intentionem operatur: uel pa-
ti uolens, sicut cum aliquis plus alteri dat sua uolu-
lantem uel a scipio, uel ab alio.

Ad PRIMVM ergo dicendum, quod cum ali-
quis sua uolūtate dat alium id, quod ei non debet,
non facit nec iniustum, nec inaequalitatem. Homo
enim per suam uolūtatem possideret res: & ita
non est praeter proportionem, uel propositum, si ali-
quid ei subtrahatur, sed secundum propriam uolun-
tatem uel a scipio, uel ab alio.

Ad SECUNDVM dicendum, quod aliqua persona si-
gularis potest duplicitate considerari. Vno modo

est in se, & sic, si sibi aliquod documentum inferat,

Secunda Secundus S. Thomæ. S potest

Intra. q. 66
art. 4. & 5. Et
5. Ethic lect.
13. 13. & 14.
* At. praece.

Lib. 5. ult.
Paulo a pri-
tom. 5.

Lib. 8. text.
40. tom. 2.

Q VAE ST. LIX.

potest quidem habere rationem alterius peccati, p[er] uel intemperantia, uel imprudentia, non tam rationem iniustitiae: quia sicut iniustitia semper est ad alterum, ita & iniustitia. Alio modo potest considerari aliquis homo, in quantum est aliquid ciuitatis, scilicet pars, uel in quantum est aliquid Dei, scilicet creatura, & imago. Et sic qui se ipsum occidit, iniuriam quidem fact non sibi, sed ciuitati, & Deo: & ideo punitur tam secundum legem diuinam, quam secundum legem humanam, sicut de fornicatione Apostolus dicit. Si quis templum Dei violauerit, disperdet illum Deus.

A D TERTIUM dicendum, q[uod] passio est effectus actionis exterioris. In hoc autem quod est facere, & pati iniustum, id quod materialiter est, attenditur finis quod exterius agitur, prout in se consideratur, ut dictum est: id autem quod est ibi formaliter, & per se, attenditur secundum voluntatem agens, & patientis, ut ex dictis patet.* Dicendum est ergo, quod aliquem facere iniustum, & aliun pati iniustum, materialiter loquendo, semper se concomitantur: sed si formaliter loquamus, facere aliquis potest iniustum, intendens iniustum facere, tamen alius non patietur iniustum, quia uolens patietur. Et econtra, potest aliquis pati iniustum, si nolens id quod est iniustum, patiatur: & tamen ille qui hoc facit ignorans, non faciet iniustum formaliter, sed materialiter tantum.

Ad praeced.

In corp. &
art. preced.

¶ Super Questionis
quinquaginta manu-
na Articulum
quartum.

ARTICULUS. IIII.

Vtrum quicunque facit iniustum, pec-
cet mortaliter.

Infra. q. 69.
artic. cor. &
q. 70. art. 4.
to. Et q. 40.
art. 3. cor.

Lib. 5. cap. 8.
In fin. to. 5.

Lib. 5. c. ult.
circa finem,
tom. 5.

IN artic. 4. omisitis primo, & tertio, aduerte. Nonne, q[uod] vniuersitate dictum linere, scilicet quod facere iniustum est ex suo genere peccatum mortale, intelligentium est de facere iniustum formaliter. Quando autem facere iniustum materialiter sit peccatum mortale, & quando non, oportet ex parte faciens causam penitentie, & ex parte patientis quantitatem nocimenti. Contingit enim ignorantia quandoque excusare, & quandoque non, etiam dato quod sia nota nobis documentum. Contingit etiam quandoque nocimentum ob prauitatem reddere culam imperficiam veniam, scilicet ut in iniuriis verbis accidit: quia & superius in tractatu de ignorantia, & inferius in specialibus peccatis nota erunt: quae tamen hic author in reponitib[us] ad argumenta notat.

¶ 2 P[re]t. Qui in aliquo paruo iniustitiam facit, parum a medio declinat: sed hoc uidetur est tollerabile, & inter minima malorum computandum, ut pater Philosophum in 2. Ethic. non ergo quicumq[ue] facit iniustum, peccat mortaliter.

¶ 3 P[re]t. Charitas est mater omnium virtutum, ex cuius contrarietate aliquid peccatum est mortale: sed non omnia peccata opposita aliis virtutib[us] sunt mortalia. ergo etiam neq[ue] facere iniustum, semper est peccatum mortale.

S E D C O N T R A . Quicquid est contra legem Dei, est peccatum mortale: sed quiccumq[ue] facit iniustum, facit contra preceptum legis Dei, quia uel reducit ad furium, uel ad adulterium, uel ad homicidium, uel ad aliquid huiusmodi, ut ex se-

ARTIC. III.

F[ac]quentibus * patet, ergo quicunque peccat mortaliter.

R E S P O N S U M. Dicendum, quod sicut flagrum mortale est quod contrariaitatem suam est anima uita. Omne autem mortale alterius illatum, ex se charitati repugnat, quod ad uolendum bonum alterius: & ideom tempore consistat in documento alterius festum est, quod facere iniustum, ex quo peccatum mortale.

G

A D P R I M U M ergo dicendum, quod philosophi intelligitur de ignorantia facta ipse uocat ignoranciam particularium ciuitatum, quae meretur ueniam: non autem ignorancia iuris, que non excusat. Qui autem facit iniustum, non facit iniustum, quippe ut supra dictum * est.

A D S E C U N D U M dicendum, q[uod] ille qui in cit iniustitiam, deficit a perfecta ratione, est iniustum facere, in quantum potest esse omnino contra voluntatem ipsius patris, si auferat aliqui unum potest aliquid tale, de quo probabile est, quod laetatur, nec ei dilipicat.

A D T E R T I U M dicendum, q[uod] peccatum contra alias virtutes, non semper datur alterius, sed important in ordinandom circa passiones humanas: unde milis ratio.

Q VAE ST. 11.

De iudicio, in sex articulos dividito.

O S T E A considerandum est deinde. Er circa hoc queruntur. **¶ 1 P[ri]mō.** Vtrum iudicium sit alio. **¶ Secundo.** Vtrum sit licet iudicium. **¶ Tertio.** Vtrum per suspitiones sit iudicium. **¶ Quartō.** Vtrum dubia sint in medicina interpretanda. **¶ Quintō.** Vtrum iudicium semper sit leges scriptas proferendum. **¶ Sextō.** Vtrum iudicium per usurpationem iudicatur.

ARTICULUS PRIMUS

Vtrum iudicium sit alio in finita.

A D P R I M U M sic proceditur. Videatur, q[uod] non sit actus iniustitia. Dicit enim Philosophus, quod unusquisque benevolenter cognoscit, & sic iudicium ad uim cognoscendam invenire videatur: uis autem cognoscendam perficitur. ergo iudicium magis per prudentiam, quam ad iniustitiam, quae in iudicante, vt est dictum est.

¶ 2 P[re]t. Apostolus dicit ad Corinthus, iudicat omnia: sed homo maxime diligenter per uirtutem charitatis, que diffinitus est nobis nostris per Spiritum sanctum, qui datus est, ut dicitur Romas, ergo iudicatur non ad charitatem, quam ad iustitiam. **¶ 3 P[re]t.** Ad unamquamque virtutem per iudicium circa propriam materiam, quae in singulis est regula, & mensura, facit philosophum in lib. 2. Ethico, non ergo ad alios.